

La responsabilitat de la ciutadania en la regeneració de la vida política

Daniel Arasa
Periodista i escriptor

El maig de 2016 es va fer públic a Madrid un manifest de Sociedad Civil por el Debate que van subscriure una vintena de col·legis professionals i associacions, fent una petició als que estan al capdavant de la societat, és a dir, als polítics: «Menys estètica i més ètica».

La portaveu d'aquella organització, Soledad Giménez, va explicar que consideraven que s'havia produït un fracàs de la política i en aquesta situació havia de ser la Societat Civil qui havia d'agafar protagonisme i exigir pactes en àmbits fonamentals de la vida ciutadana com Educació, Sanitat, Ciència, Justícia, Ocupació i altres.

Venien a dir que sovint els polítics fan molt de soroll i poca política. Els d'aquella *Sociedad Civil por el Debate*¹ volien que s'arribés a pactes duradors en el temps, i, en conseqüència, exposaven que, per aconseguir-ho, feien falta consensos amplis per donar estabilitat a programes de reforma que el país necessita. Es podria sintetitzar afirmant que des d'una visió pre-política plantejaven la necessitat d'escenaris en els quals els grans reptes fonamentals es tractessin amb visió d'estadista, projectant a llarg termini i orientant a tota la societat i a l'Estat a superar una visió conjuntural i immediatista.

En els debats previs a la redacció d'aquell manifest, hi van participar els màxims representants de diverses professions com enginyers, metges, periodistes, treballadors autònoms, empresaris, etc. Afirmaven que representaven a un milió i mig de ciutadans. Cal deixar clar que el grau de representativitat a les organitzacions de la *Sociedad Civil* és molt difícil de quantificar, entre altres coses perquè no deriva de votacions personalitzades de tot el col·lectiu suposadament representat. Una associació de veïns representa en principi a tot un barri, un col·legi professional a tota una professió, una entitat familiar a totes les famílies, una cultural a tot un àmbit de professionals i afeccionats, un sindicat a tots els treballadors d'un ram, però sovint són molt poques les persones que participen en la gestió, presa de decisions i establiment de fites. La representativitat només acostuma a ser reconeguda de manera compacta quan hi ha un conflicte o un fet puntual que pot perjudicar globalment a tota una professió, un barri,

LA REGENERACIÓ DE LA VIDA PÚBLICA

un col·lectiu, mentre que en reivindicacions més genèriques resulta agosarat atribuir-se la representativitat de tothom.

En tot cas, independentment del nombre de representats, aquella posició contrasta amb la panoràmica habitual del polític. Aquest té d'horitzó la data de les properes eleccions, que com a màxim serà quatre anys però que en la pràctica, per uns comicis o uns altres, és de períodes molt més curts.

La fugacitat del dia a dia polític, la immediatesa, té aspectes positius, com el de forçar a actuar de manera ràpida, complir promeses electorals, finalitzar a temps aquelles obres programades, etc. que, si no hi hagués eleccions, potser s'eternitzarien o no es realitzarien mai. Però a la vegada té l'inconvenient de no anar al fons dels grans problemes. El que escriu pot aportar experiències personals com haver convocat diversos simposis o fòrums amb experts de gran nivell estatal o fins i tot mundial per tractar temes com la situació derivada de la caiguda demogràfica i les seves possibles conseqüències, haver convidat a molts polítics i no acudir-ne ni un. Ningú nega els problemes que generarà la baixíssima natalitat, però com que les seves conseqüències són a 20, 30, 40 anys, gairebé mai interessin als polítics.

Però, què es la Societat Civil?

El sociòleg Juan José Linz considerava que l'existència als països de Societat Civil és tan important que és un dels cinc criteris necessaris per poder parlar de democràcia consolidada.

Potser, com que el terme «Societat Civil» és un concepte dinàmic i amb límits imprecisos, no tothom coincideix en la seva definició, però en tot cas pot ser entesa com la gent organitzada que reclama a les institucions en funció dels seus principis o interessos. Entre els teòrics, hi ha dues gran concepcions, com explica Alberto Priego a *Sociedad Civil y compromiso político*. D'una banda, els de la línia de la «Societat Civil Alternativa» iniciada per Habermas y

«La immediatesa de la política té aspectes positius, com el de forçar a actuar de manera ràpida, complir promeses electorals, finalitzar a temps aquelles obres programades, etc. que, si no hi hagués eleccions, potser s'eternitzarien o no es realitzarien mai. Però a la vegada té l'inconvenient de no anar al fons dels grans problemes».

desenvolupada per Howell i Pierce, que consideren que la Societat Civil aglutina tant institucions com moviments socials. D'una altra part, des d'una concepció més liberal que neix de Tocqueville i que està representada en etapes recents per Putnam, Manor o White, donen aquesta definició: «La Societat Civil és el cos intermedi situat entre l'Estat i les famílies format per

grups organitzats o associacions separades de l'Estat, que gaudeixen de certa autonomia respecte i que s'han format de forma voluntària per defensar els seus interessos».

«Definir què és la societat civil resulta molt assequible si s'entén com el conjunt d'allò no institucional, no governamental, que queda fora dels poders de l'Estat o dels diversos nivells de l'Administració».

Alguns remunten el concepte de «Societat Civil» als filòsofs escocesos del segle XVIII, el més conegut dels quals és Adam Ferguson. Però si definir què és la societat civil pot costar, resulta molt assequible si s'entén com el conjunt d'allò *no institucional*, *no governamental*, que queda fora dels poders de l'Estat o dels diversos nivells de l'Administració: aquí hi ha els sindicats i patronals, les organitzacions religioses, la infinitat d'associacions, fundacions i ONG, les organitzacions professionals i culturals, els clubs esportius, etc., fins als *think tanks* o aquells que es reuneixen de manera estable per practicar una afició.

Bo, malgrat defensar interessos

Una part dels components de la societat civil són els grups d'interès, també coneguts com a *lobbies*, amb clars interessos econòmics o de poder. Aquesta denominació té sovint per al ciutadà un sentit pejoratiu, sobretot perquè alguns actuen sota mà, sense transparència i no sempre amb netedat. A altres organitzacions se'ls pot considerar també *lobbies*, perquè pressionen per aconseguir unes determinades finalitats, però són altruistes, de caire social, religiós, de defensa de principis ètics o referits a la dignitat de la persona o la família, de serveis no econòmics a determinats col·lectius, etc.

A més, malgrat que moltes accions exercides per o des de la Societat Civil no siguin altruistes no per això són negatives, sinó que en molts casos fan una vertadera aportació a la societat. Els empresaris poden demanar una reducció d'impostos i els obrers una millor regulació laboral, i ningú ho consideraria il·legítim.

És molt bo, per tant, que des de la societat, al marge de qui sigui el Govern de torn, es pugui:

- Canalitzar les demandes de la població de forma que arribin als centres de presa de decisions. Per tant, les entitats tracten d'aglutinar el conjunt de les voluntats individuals i les converteixen en altres de caràcter col·lectiu.
- Limitar els Governos en les seves accions, ja que busquen frenar les mesures de l'autoritat quan aquelles van contra els interessos del grup al qual representa.

En referència al darrer aspecte, és un fet que l'Estat cada cop

LA REGENERACIÓ DE LA VIDA PÚBLICA

controla més parcel·les de la societat i de les persones, per la qual cosa requereix a la vegada mecanismes de control exògens, es a dir, no totalment integrats en el sistema. Tot i ser fonamental, no n'hi ha prou amb el control parlamentari de les societats democràtiques. D'un costat, aquest control no arriba a tot arreu, però, a més, conté vicis en si mateix.

«És un fet inqüestionable que la Societat Civil, en la qual també s'hi podrien incloure els mitjans de comunicació, és una part molt important de l'Estat».

Per exemple, sempre els partits del Govern recolzen acríticament i de manera entusiasta tot allò que aquest fa, i els de l'oposició, també sense discerniment, ho consideren tot negatiu i tendeixen a la trencadissa. Sovint la política

queda reduïda a una tremenda batalla per la cadira, avantposant els interessos individuals o de partit als de la comunitat. S'hi suma el perill de la *professionalització* del polític fins al punt de no admetre, o només deixar espais mínims, a qualsevol actor que no provingui de la pròpia política.

Si el ciutadà no participa, com diu Peter Mair en el seu llibre *Gobernando en el vacío. La banalización de la democracia occidental*,² passa «a convertir-se en espectador, mentre que les elits ocupen un espai cada cop més gran des d'on poden perseguir els seus interessos particulars».

Davant d'això, és un fet inqüestionable que la Societat Civil, en la qual també s'hi podrien incloure els mitjans de comunicació, és una part molt important de l'Estat.

Ajuntar-se per ser efectius

El ciutadà percep els problemes i viu dia a dia el desprestigi de la política, creu que els governs o parlaments sovint van *a la seva* mirant els interessos personals o de partit més que al bé comú. Veuen que la política és un territori salvatge i molt destructiu per a la vida privada. Alguns ciutadans es queden en la perplexitat, en la queixa, en la irritació o en el *ja s'ho faran*, però altres volen fer alguna cosa per millorar i superar deficiències.

Actuar en solitari, però, no té pràcticament efectivitat. Mai es pot menystenir el paper del *franc tirador* que demana o denuncia, sobretot si es una figura de prestigi i té una plataforma des de la qual donar-se a conèixer, però en condicions ordinàries el pes per canviar les coses, en concret la vida política, deriva de la capacitat d'influir sobre els que ocupen llocs de decisió a tots els nivells. En conseqüència, si més no per la necessitat de ser efectiu en la consecució d'objectius, al ciutadà li cal associar-se amb altres. No oblidant que el primer que valora un polític

d'una proposta o reivindicació és *qui hi ha al darrere*, inclosos els vots que pot aconseguir o perdre segons el que faci.

Afortunadament, a l'Estat espanyol les possibilitats d'organització social són avui molt àmplies. És cert que l'època de dictadura i de paternalisme no ho va facilitar, però passats més de 40 anys del seu final això ja queda per a la història. Encara queda molt a fer als països de l'Est d'Europa, on l'Estat omnipresent que volia acaparar fins i tot les ànimes de les persones no deixava espai a les iniciatives de la gent. Aquesta és una diferència de la societat democràtica respecte a les autocràtiques. És un fet demostrat que una Societat Civil activa canalitza activitats i reivindicacions, vertebrada la ciutadania i fins i tot pot elevar la persona individualment i col·lectiva perquè estableix espais i vincles que incrementen la relació interpersonal i eviten l'aïllament.

Regenerar la vida política

Aquesta Societat Civil viva té en si mateix una gran capacitat d'ajudar a regenerar la societat política. No vol dir que les persones que lideren la multitud d'entitats, associacions, ONG, grups de pressió, etc. siguin necessàriament millors que aquells que participen en el món polític. No. No *angelitzem* la Societat Civil. Possiblement alguns d'aquells dirigents d'associacions no passarien les proves a què són sotmesos els polítics, als quals es mira amb lupa tots els detalls, des dels ingressos personals o si va pagar tots els impostos quinze anys enrere fins a la menor paraula pronunciada, passant per si al currículum han

LA REGENERACIÓ DE LA VIDA PÚBLICA

inclòs un curset de postgrau inacabat. Curiosament, i evidència com és de permissiva la societat en determinats aspectes, rarament s'escodrinya sobre les banalitats sexuals.

Amb tots els defectes de les persones, la Societat Civil és un poder, la qual cosa ja és important. A més dels clàssics poders de l'Estat, n'hi ha d'altres. Només cal pensar en el «quart poder», nom que s'aplica – potser millor es podria dir en passat– a la premsa, o els poders fàctics, de forma especial els econòmics, o el que estan representant les xarxes socials. La Societat Civil és una enorme suma de minipoders, i a més desordenats i inconnexos, però que en conjunt formen una gran muntanya que cap Estat pot deixar de banda ni cap Govern gosar menystenir o enfrontar-s'hi.

Aquella infinitat de petites entitats, la majoria sense finalitat de lucre, són una mina de *bona gent*. Allí van a parar i a treballar aquells que estan disposats a deixar molt del seu temps per dedicar-se als altres amb generositat, que gairebé sense recursos fan esforços infinits per tirar endavant iniciatives en bé de molts, que estableixen bases de bona

«No puc concebre una persona, i encara menys si és cristiana i vol viure la seva fe, que no tingui una actuació en l'àmbit públic».

relació entre la ciutadania, que presten atenció als més dèbils per evitar que quedin marginats o que fomenten la cultura a pobles o barris més enllà dels canals institucionals o d'interès econòmic.

La Societat Civil és un dipòsit dinàmic de valors de fons que es poden elevar a la política, on sembla que la paraula ètica va desapareixent fins i tot dels discursos. La filòsofa Adela Cortina en *La Ètica de la Sociedad Civil*³ aporta idees en el sentit de posar la moralitat per davant, l'entesa entre moral civil i moral creient o la necessitat de diàleg.

La Societat Civil, les entitats, poden canalitzar treball en favor del bé comú de manera seriosa i no limitar-se a criticar l'activitat d'altres. Persones acostumades a esforçar-se pels altres i sovint a gestionar poden ser bones candidates per optar a càrrecs públics, perquè hauran après a mesurar les conseqüències dels actes, sabran que per sobre de qualsevol interès d'uns o altres hi ha la persona. Aquells que saben què suposa repartir entrepans i bolquers, atendre ancians o malalts, organitzar xerrades o sessions de cinema per difondre valors o ajudar els pares en l'educació dels fills, acollir immigrants, atendre nens als qui els costen els estudis o crear grups de lectura o teatre en barris marginals, poden aportar un impuls ètic i, a la vegada efectivitat, a l'Administració.

A través de la Societat Civil, es pot fer molt per millorar la societat en la seva globalitat. Potser per alguns serà un camí per passar més

endavant a la vida política, per ajudar a regenerar-la. No puc concebre una persona, i encara menys si és cristiana i vol viure la seva fe, que no tingui una actuació en l'àmbit públic. No dic necessàriament en la política, però sí en aquest espai que és de tots, que aporta a tots. Potser es limitarà a un casal de barri, una entitat social i caritativa, un centre cultural, una partit polític, una associació de mares i pares, però aquí hi pot fer una gran tasca en benefici de la societat. Sabent, això sí, que per donar sentit ètic a la societat i a la política primer cal esforç per a la reforma personal.

- ¹ Podeu llegir el manifest a <http://www.sociedadcivil.com>
Aquest manifest, tot i compartir en part la denominació, no té vinculació amb l'associació Societat Civil Catalana. <https://www.societatcivilcatalana.cat> (Nota de l'editor).
- ² MAIR, Peter. *Gobernando en el vacío. La banalización de la democracia occidental*. Alianza Editorial, Madrid, 2015, pàg. 107.
- ³ CORTINA, Adela. *La Ética de la Sociedad Civil*. (4a edició) Anaya, Madrid, 2000.

El director i el Consell de Redacció de la revista **Temes d'avui** tenen el plaer de convidar-lo a la presentació del número 59 de la revista, dedicat a

LA REGENERACIÓ DE LA VIDA PÚBLICA Una perspectiva ètica

Tindrà lloc

DIJOUS | ABRIL | 19,15 h
11 | 2019

COL·LEGI DE PERIODISTES DE CATALUNYA
Rbla. de Catalunya, 10, pral., 08007 Barcelona